

**LA SEXUALITAT, UNA ALTRA CATEGORIA D'ANÀLISI:
Un grapat de reflexions lesbianofeministes gestades als debats de QueroSeno
Bàrbara Ramajo García. Març 2007**

Amb aquest article vull revisar el tractament que s'ha fet, es fa i podríem fer de la *sexualitat* des dels feminismes i, en especial, des dels feminismes lesbians.

No cal dir que, al llarg de la història, les lesbianes feministes i les feministes que no s'identifiquen com a lesbianes (independentment de les seves pràctiques, orientacions, preferències, desitjos, fantasies, incursions i eleccions sexuals) hem fet esforços teòrics i pràctics per desconstruir els sistemes d'opressions, des de molt abans que aquest exercici es conceptués amb el qualificatiu de *derridà*. La nostra crítica de la raó patriarcal la vam cimentar, entre altres coses, amb el qüestionament directe de la sexualitat, de la sexualitat de les dones i de l'heterocentrisme com a eines pròpies d'opressió patriarcal. Allò que amb els llenguatges actuals anomenaríem *tecnologies del gènere* (de Lauretis) i *tecnologies de la sexualitat* (de Foucault) pròpies de l'*economia significanc masculinista* (de Butler).

Des dels feminismes hem despulat els mecanismes que naturalitzaven plaer i reproducció com a vincle indissoluble i destí ineludible de la realització de les dones. Aquest esforç per dotar les dones d'una sexualitat pròpia, independent de la reproducció, va tenir el seu particular itinerari teoricopràctic i la seva recompensa. Aquell "dret al propi cos" i "llibertat sexual" que clamàvem i practicàvem les dones amb consciència feminista, incloïa "teòricament" a les lesbianes i invitava el conjunt de les dones a fer exploracions dels seus desitjos i pràctiques sexuals.

Aquesta època de corporalitats que es suposaven il·limitades va ser intensa de pensaments, d'activitats, d'amors i desamors, de sexualitats, d'identitats... Va ser un moment de concentració d'energies i de difusió de les diferents veritats dels diversos feminismes. Va ser un moment en què l' "alliberament de les dones" va suposar un espai polític on convivia lesbianes i no lesbianes en sintonia ideològica i compromís de lluites: les lesbianes "pel dret a l'avortament lliure i gratuït", colze a colze, amb el "totes som lesbianes" que es clamava dins dels feminismes dels 70-80. Va ser un moment de germanor d'interessos cosits amb el fil de la *sexualitat* com a *reivindicació*, per unes, i com a camí vertebral per destruir el patriarcat, per altres. En paraules de Jeffreys: "Existe una abundante bibliografía referida al lesbianismo político y a la idea de la heterosexualidad como institución política sobre la que se fundamenta la opresión de las mujeres".¹

Qüestionar la heterosexualitat com "institució política" és cert que ha fonamentat el pensament feminista, en especial el feminisme lesbià, però aquesta inquisició va ser feta utilitzant tot el pes del gènere com a categoria d'anàlisi determinant, i això va portar a lògiques que elevaven el lesbianisme a una condició "intrínsecament revolucionària per si mateixa". La manera més directa de destruir el patriarcat era ser lesbiana, viure entre dones i formar part de la "nació lesbiana" i d'aquest "lesbianisme com a opció política" que dotava d'una consciència feminista contingent. Aquesta lògica tan atractiva per les lesbianes va desenvolupar pràctiques, discursos i vivències d'una força descomunal dins

¹JEFFREYS, S. "Retorno al género: el postmodernismo y la teoría lesbiana y gay" La Herejía Lesbiana. [http://caladona.org/grups/uploads/2006/05/RETORNOALGENERO\[2\].doc](http://caladona.org/grups/uploads/2006/05/RETORNOALGENERO[2].doc), pàg. 15

dels feminismes. “Un món sense homes” era indigerible pel patriarcat. A més, les lesbianes i d’altres feministes situaven el “lesbianisme com a opció política” a l’avantguarda de la lluita antipatriarcal. En paraules de Sau: “El lesbianismo cuestiona los valores que forman parte de la heterosexualidad, el matrimonio, la familia, la dependencia de la mujer respecto al hombre, la maternidad y los papeles masculino y femenino. Cuestiona, por lo tanto, indirectamente, el propio sistema económico.”²

Aquest moment històric i aquests corrents de lesbianes feministes van plantejar quelcom més interessant que les seves pràctiques i teories. Van dotar d’una identitat lesbiana el si del moviment feminista, adoptada i practicada per nombroses dones, independentment de les seves apetències i desitjos sexuals. Tot i que aquesta era una identitat lesbiana fonamentada exclusivament en la categoria de gènere i, per tant, *de facto*, identitat lesbiana i pràctica sexual podien estar desvinculades: es podia ser lesbiana sense practicar sexe entre dones, i es podia practicar sexe entre dones sense ser lesbiana.

Una altra característica d’aquesta identitat lesbiana feminista centrada exclusivament en la categoria de gènere era que, tot i tenir un fort component identificador dins les files feministes, de cara enfora la paraula *lesbianes* esdevenia innecessària: com que el feminisme contenia les reivindicacions del lesbianisme, la resultant *lesbianes* poques vegades sortia a la galeria pública de la política i, si sortia, era en campanyes puntuals com “totes som lesbianes” a l’estil de “totes hem avortat”.

És clar que hi eren les altres lesbianes, aquelles que com la Wittig teoritzaven des de finals dels 70 una identitat sexual allunyada de la identitat de gènere: “¿Qué es la mujer? Pánico, alarma general para una defensa activa. Francamente, es un problema que las lesbianas no tenemos porque hemos hecho un cambio de perspectiva, y sería incorrecto decir que las lesbianas nos relacionamos, hacemos el amor o vivimos con mujeres, porque el término "mujer" tiene sentido sólo en los sistemas económicos y de pensamiento heterosexuales. Las lesbianas no somos mujeres (como no lo es tampoco ninguna mujer que no esté en relación de dependencia personal con un hombre)”.³

I aquelles altres lesbianes que als nostres escrits anomenàvem de “pedigrí”, les que es passaven la vida a allò que des del feminisme i des dels grups d’alliberament homosexuals vam batejar amb el nom, no poc pejoratiu, de “guetto” i més tard “ambient”. Aquelles lesbianes frívoles que no tenien consciència de l’alliberament de les dones i que es preocupaven tan sols de viure la vida alegrement oblidant els problemes entre copa i copa, ball i ball, reproduint, algunes d’elles, els rols dels gèneres, drogant-se i cardant als lavabos, lligant de nit per viure la respectable “doble vida” diürna, generant allò que vam anomenar, des de la nostra distanciada consciència i la nostra participació, *subcultura lesbiana*. Aquelles lesbianes qualificades d’apolítiques i que encara avui semblen invisibles i excloses de les nostres anàlisis teòriques i històriques.

²SAU, V. 1979 Mujeres lesbianas, Barcelona: Zero-Zyx, a OSBORNE, R. 2006 “Entre el rosa y el violeta (lesbianismo, feminismo y movimiento gay: relato de unos amores difíciles)” <http://www.caladona.org/grups/uploads/2007/02/ENTRE%20EL%20ROSA%20Y%20EL%20VIOLETA.doc>, pàg. 10

³WITTIG, M. “La mente hétero” 1978 [http://www.caladona.org/grups/uploads/2006/05/MoniqueWittigLamenteheterof2\].doc](http://www.caladona.org/grups/uploads/2006/05/MoniqueWittigLamenteheterof2].doc)

A les lesbianes feministes ens lligava la lluita antipatriarcal, a les altres lesbianes la sexualitat.

Les lesbianes feministes vam intentar desconstruir la sexualitat patriarcal, desgenitalitzant-la, desdibuixant les feminitats i les masculinitats en una mena d'androgínia uniformada, qüestionant les relacions de poder dins les relacions i les pràctiques sexuals, la penetració, les pràctiques sadomasoquistes, l'ús de la pornografia... Debats que van escindir les lesbianes feministes i van estendre les confrontacions al conjunt del moviment feminista, ja que algunes lesbianes feministes i d'altres feministes no identificades com a lesbianes van començar a centrar el discurs des de la sexualitat com a categoria analítica i no pas des del gènere. Dones que havien cimentat el feminisme des del gènere semblava que es *desfeministaven* en passar-se a les files de les teòriques del sexe (per exemple Rubin).

El feminisme uniformat sota la consciència antipatriarcal es va convertir en un mosaic de feminismes destrobats, friccionats i confrontats de manera passional i traumàtica. Un mirall trencat que reflectia multiplicitat d'imatges que agradaven i desagradaven, que identificaven i que desidentificaven. Els debats vertebrats per la sexualitat, liderats per les lesbianes feministes, havien descordat la cotilla del que era "políticament correcte" i, com a resultat, la sexualitat com a debat i com a signe d'identitat del moviment feminista amb el discurs encara centrat en clau de gènere, va quedar soterrada sota la por de la discòrdia. Els debats sobre sexualitat van desaparèixer de l'agenda política dels feminismes i la identitat lesbiana amb la qual el feminisme de portes endins sintonitzava, es va anar diluint, concentrant-se i circumscribint-se als grups de lesbianes feministes.

Els grups de lesbianes feministes van acabar assumint la responsabilitat de donar respostes a tot allò relacionat amb el "tema" de lesbianes. Els espais lesbians dels feminismes es van minimitzar teòricament i pràcticament, fins que la distància identitària entre feministes i lesbianes va assolir amplades desconegudes. Mentre que la *sexualitat*, i per tant les lesbianes, desapareixia de l'agenda política, de la història, i dels discursos de molts dels feminismes (i aquesta és una constant internacionalitzada), la *sexualitat* com a categoria de poder va operar sobre una imatge i construcció identitària d'un feminisme heterocentrat i uns grups de lesbianes amb les que es comptava poc políticament, de manera que les feministes s'entenen en termes "heterosexuals" (com institució pública i principi organitzador de les societats) i les lesbianes feministes són aquelles que preparen amb les "altres lesbianes dels GLTB" els 28 de juny.

Al moviment de lesbianes hi van confluïr les energies de les lesbianes feministes i no feministes dedicades a la lluita contra la discriminació per l'*orientació sexual*, contra la lesbofobia, per fer visible la realitat de les lesbianes, pels drets de plena igualtat ciutadana i per totes les reivindicacions articulades des dels moviments GLTB.

La *sexualitat estigmatitzada* ha estat el vehicle que ha unificat les aliances d'uns col·lectius que han assolit un cert èxit en la transformació de la societat; paradoxalment, les lesbianes, aquí i ara, som molt més notables a la societat del que ho som a les files dels moviments feministes, tot i que a les files dels moviments feministes som moltes més, més diverses i també més disgregades.

I si ens fixem en les *altres* lesbianes, les que poblen les nits dels nombrosos bars i locals regentats per lesbianes, tindríem material d'anàlisi abundant per documentar el pols identitari lesbià a Barcelona. Si posem especial atenció a la relació invisibilitat-opressió-clandestinitat i construcció identitària, com a producte de reacció, no sembla tenir una

proporcionalitat tan directa com en un principi s'havia pensat. Avui dia hi ha un creixement exponencial de lesbianes, bars i activitats de lesbianes a una Barcelona visiblement lesbiana i amb un sentiment identitari lesbià que augmenta per autodesignació i per estímuls culturals referencials (The L Word, com a exemple claríssim), i no com a resposta designadora social.

Enmig d'aquest èxit cultural, la *sexualitat* com a categoria de poder renegocia els estigmes i continua sotmetent "el costat fosc de la sexualitat" a l'àmbit de l'acceptació social d'allò que es fa en privat. Cal recordar la cèlebre "piràmide sexual" que Rubin⁴ va plantejar als debats dels feminismes lesbians i que va servir com a punt de partida d'una abundant bibliografia interdisciplinària (de l'àmbit acadèmic i dels moviments) que analitzava la *sexualitat* com a categoria de poder i d'anàlisi.

Des dels feminismes, lesbianes i les que no s'identifiquen com a lesbianes hauríem de posar l'accent en recuperar la nostra tradició de debat respecte a la *sexualitat* i abordar-la amb l'esperit crític de pensament com a categoria d'anàlisi autònoma, i alhora, entreteixida amb d'altres categories de poder. Proposo resseguir els debats nodrits des del feminisme i desenvolupats en teories interessants com la *queer* o els estudis sobre sexualitat i gènere que es donen als àmbits acadèmics, i recuperar la tradició de debat i de creixement teòric des de l'activisme feminista. Amb la nostra particular forma de fer reunions sense pretensions curriculars, amb participació retroalimentada, d'aquelles que es fan sense presses, compartint pastetes i compartint la neteja de la sala en acabar... Retrobant el plaer de fer sobretaula amb un bon debat... Sexualitat... Gènere... Identitats... Us hi animeu?

⁴RUBIN, G. "Reflexionando sobre el sexo: notas para una teoría radical de la sexualidad"
<http://www.caladona.org/grups/?cat=12>